

University of Groningen

Algemeen werkzame factoren in groepsgerichte opvoedingsondersteuning

Spruijt, Rosanne; Kassenberg, Annelies; Petri, Dorien; Tuinstra, Jolanda; Doornenbal, Jeannette

Published in:
Journal of Social Intervention: Theory and Practice

DOI:
[10.54431/jsi.639](https://doi.org/10.54431/jsi.639)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2021

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Spruijt, R., Kassenberg, A., Petri, D., Tuinstra, J., & Doornenbal, J. (2021). Algemeen werkzame factoren in groepsgerichte opvoedingsondersteuning: Ervaringen van ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30(1), 22-43. <https://doi.org/10.54431/jsi.639>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2021 – Volume 30, Issue 1, pp. 22–43
<http://doi.org/10.18352/jsi.639>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Rosanne Spruijt, MSc. is onderzoeker bij het lectoraat
Jeugd, Educatie en Samenleving van de Hanzehogeschool
Groningen.

e.r.spruijt@pl.hanze.nl

Dr. Annelies Kassenberg is lector Jeugd & Leefomgeving
aan de Hanzehogeschool Groningen, Centre of Expertise
Healthy Ageing.

a.kassenberg@pl.hanze.nl

Dorien Petri, MSc. is promovenda en docent
bij de opleiding Toegepaste Psychologie van de
Hanzehogeschool Groningen.

d.petri@pl.hanze.nl

Dr. Jolanda Tuinstra is lector Sociale Kwaliteit bij NHL
Stenden Hogeschool en als senior onderzoeker werkzaam
bij Toegepast GezondheidsOnderzoek van het Universitair
Medisch Centrum Groningen.

j.tuinstra01@umcg.nl

Dr. Jeannette Doornenbal is pedagoog en lector-emeritus
Jeugd, Educatie en Samenleving aan de Hanzehogeschool
Groningen, Centre of Expertise Healthy Ageing.

j.m.doornenbal@pl.hanze.nl

Correspondence to: Annelies Kassenberg

E-mail: a.kassenberg@pl.hanze.nl

Category: Research

**ALGEMEEN WERKZAME
FACTOREN IN GROEPSGERICHTE
OPVOEDINGSONDERSTEUNING:
ERVARINGEN VAN OUDERS,
VRIJWILLIGERS EN
JEUGDPROFESSIONALS**

**COMMON FACTORS IN GROUP BASED
PARENTING SUPPORT: EXPERIENCES OF
PARENTS, VOLUNTEERS AND YOUTH
PROFESSIONALS**

**ROSANNE SPRUIJT,
ANNELIES
KASSENBERG,
DORIEN PETRI,
JOLANDA
TUINSTR,
JEANNETTE
DOORNENBAL**

SAMENVATTING

Sommige ouders krijgen in hun leven te maken met een opeenstapeling van omstandigheden die hun welbevinden negatief beïnvloeden, zoals schulden, gezondheidsproblemen en werkloosheid. Het kan voor deze ouders lastig zijn om te focussen op opvoeden. Zij kunnen profiteren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning: preventieve activiteiten bedoeld om opvoedingscompetenties te vergroten en zo opvoedingsomstandigheden te verbeteren. Dit artikel beschrijft een onderzoek naar de factoren die door ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals als werkzaam worden ervaren in het versterken van ouders en het ontstaan van steunende netwerken, en de rol die jeugdprofessionals en vrijwilligers hierin spelen. Er werd een participatief, narratief onderzoeksdesign gehanteerd. Uit de analyse van de ervaringen van de betrokkenen komen drie inhoudelijke ervaren werkzame factoren naar voren: (1) uitwisselen en leren, (2) ontmoeten en steunen, en (3) ontspannen en opladen. Daarnaast komen er drie procesmatige ervaren werkzame factoren naar voren: (4) professionele vaardigheden van jeugdprofessionals en vrijwilligers, (5) structuur, en (6) groepsdynamiek. Deze zes ervaren werkzame factoren dragen er gezamenlijk aan bij dat ouders een steunend netwerk ontwikkelen en zich gesterkt voelen in hun ouderrol.

TREFWOORDEN

Groepsgerichte opvoedingsondersteuning, werkzame factoren, empowerment, steunende netwerken, storytelling, kenniswerkplaatsen

ABSTRACT

Some parents encounter an accumulation of circumstances in their lives which negatively influence their wellbeing, such as debts, health problems and unemployment. For these parents, it can be difficult to focus on parenting. They can benefit from parenting support: preventive activities aimed at increasing parenting competences, ultimately improving parenting situations. This article concerns the common factors in group based parenting support, that according to parents, volunteers, and youth professionals contribute to empowerment of parents and formation of supportive networks, and the role youth professionals and volunteers play in this process. A participatory narrative study design was employed. After analyzing experiences of those involved, three substantive common factors were identified: (1) exchanging and learning, (2) meeting and supporting, and (3) unwinding and recharging. The study also identified three

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

procedural common factors, namely (4) professional skills of youth professionals and volunteers, (5) structure, and (6) group dynamics. This study suggests these six common factors together contribute to parents experiencing reinforced parenting roles and supportive networks.

KEYWORDS

Group based parenting support, common factors, empowerment, supportive networks, storytelling, living labs

INLEIDING

Opvoeden wordt door veel ouders zwaarder gevonden dan zij van te voren hadden gedacht (Bucx, 2011), temeer omdat zij naast opvoeden nog veel andere ballen in de lucht moeten houden, waaronder hun werk, zorg voor naasten en het huishouden (Gravesteyn & Ketner, 2016). Sommige ouders krijgen daarbij te maken met situaties die hun welzijn negatief kunnen beïnvloeden, zoals schulden, gezondheidsproblemen of werkloosheid (Bodden & Deković, 2016; Kalthoff, 2020). Sommige groepen ouders lopen een relatief groot risico om te maken te krijgen met een opeenstapeling van dat soort situaties, bijvoorbeeld wanneer zij lager opgeleid zijn (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020). Het omgaan met zulke situaties is belastend voor ouders en maakt dat zij minder goed in hun vel zitten. Het is voor ouders dan moeilijk om te focussen op opvoeden (Gravesteyn, 2015). Er zijn verschillende factoren die het welbevinden van ouders kunnen beschermen (Ketner & Gravesteyn, 2019). Wie een prettig gezinsleven heeft, kan de combinatie van opvoeden en alledaagse uitdagingen beter het hoofd bieden, en de aanwezigheid van mensen uit de omgeving waarop ouders kunnen terugvallen kan daarbij helpen. Er zijn verschillende individuele eigenschappen van ouders die kunnen bijdragen. Bijvoorbeeld het hebben van kennis over opvoeden en zich er goed op voorbereid voelen. Ook vaardigheden die maken dat ouders zich goed kunnen redden in het dagelijks leven (levensvaardigheden zoals interpersoonlijke relatievaardigheden en communicatie, zelfmanagement of zelfvertrouwen) kunnen het welzijn van ouders beschermen. Maar bij ouders die te maken krijgen met belastende omstandigheden, staan de factoren die hun welzijn kunnen beschermen vaak onder druk (Ketner & Gravesteyn, 2019).

Belaste ouders slagen er daardoor niet altijd in zichzelf staande te houden én tegelijkertijd een opvoedklimaat te creëren waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dit heeft consequenties voor henzelf, maar zeker ook voor hun kinderen. Kinderen die opgroeien in kansarme of zelfs onveilige omgevingen, dragen dit vaak hun hele leven met zich

mee (zie bijvoorbeeld Sociaal-Economische Raad, 2017; Wolzak & Ten Berge, 2008). Ter voorkoming daarvan, kunnen belaste ouders (en hun kinderen) profiteren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning. Door uit te wisselen met andere ouders worden belaste ouders ondersteund bij het opvoeden, met als doel een optimale ontwikkeling van kinderen te bevorderen (Ince & Udo, 2018; Oudhof, De Wolff, De Ruiter, Kamphuis, L'Hoir, & Prinsen, 2013).

Streven naar sterke ouders en steunende netwerken

De manier waarop jeugdprofessionals groepsgerichte opvoedingsondersteuning vorm en inhoud geven, is sinds de invoering van de nieuwe Jeugdwet in 2015 veranderd. Waar de nadruk voorheen lag op vroegsignalering, risicotaxatie en doorverwijzing (Doornenbal, Kassenberg, Polstra, & Wekker, 2015), is de focus sindsdien verschoven naar het versterken van ouders in hun ouderrol en het vormen van steunende (opvoed)netwerken (Ince & Udo, 2018). Wanneer de sterke kanten van ouders worden aangeboord, benut en vergroot, zijn zij in staat lichte problemen zelfstandig of gesteund door hun sociale netwerk op te lossen en waar mogelijk te voorkomen, zo is de gedachte (Denktank Transformatie Jeugdstelsel, 2014). Onderzoek laat zien dat inzetten op eigen kracht en het versterken van sociale netwerken van ouders inderdaad loont: het stelt hen in staat belastende (gezins)omstandigheden op te heffen of te compenseren, bijvoorbeeld doordat zij meer zelfvertrouwen hebben of meer betrokken zijn bij hun kind (Laffra & Nikken, 2014). Onduidelijk is echter nog waardoor deze uitkomsten tot stand komen (Bartelink & Verheijden, 2015) en welke rol jeugdprofessionals (en vrijwilligers) daarin vervullen. Die kennis is van belang, omdat jeugdprofessionals aangeven behoefte te hebben aan concrete handvatten en een onderbouwde aanpak voor het versterken en steunen van ouders (Doornenbal *et al.*, 2015).

In de literatuur zijn aanwijzingen te vinden voor (ervaren) inhoudelijke en procesmatige werkzame factoren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning. Zo blijkt dat vrijwel alle ouders het prettig vinden om bij opvoedvragen ondersteuning te krijgen van andere, gelijkgestemde ouders (Claeijs, Hoegen, & Hooghiemstra, 2016) en dat opvoedingsondersteuning waarin naast uitwisseling geen aanvullende gedragsinterventies worden uitgevoerd, tóch positieve effecten (kunnen) hebben voor ouders (Lundahl, Nimer, & Parsons, 2006). Er zijn aanwijzingen dat jeugdprofessionals met sturing op groepssamenstelling en groepsdynamiek kunnen bijdragen aan een prettige en veilige groepssfeer waarin uitwisseling tot stand kan komen. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door aandacht te hebben voor verschillende perspectieven en achtergronden van deelnemers en deze waar nodig te overbruggen (Hamdi, Day, Jansma, Pels, & Distelbrink, 2018). In een veilige omgeving wordt

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

ongewenst opvoedgedrag van ouders, bijvoorbeeld de manier waarop zij communiceren met hun kind, besproken. Tijdens de bijeenkomsten wordt het opvoedgedrag van ouders bijgestuurd door gewenst gedrag te belonen en ongewenst gedrag af te keuren (Ince & Udo, 2018). Ouders leren bij opvoedingsondersteuning nieuwe opvoedtechnieken aan die zij ook thuis kunnen oefenen (Ince & Udo, 2018; Sluiter, Bos, Doornenbal, De Jonge, & Batstra, 2020). Daarbij lijkt het belangrijk dat er aan gezamenlijk opgestelde doelen wordt gewerkt met een doordacht, gestructureerd, gestandaardiseerd en theoretisch onderbouwd programma, dat aansluit bij de wensen, behoeften, belevings- en leefwereld van ouders en hun kinderen (Aarts, Boendermaker, & Distelbrink, 2017; Hamdi *et al.*, 2018). Het moment en de intensiteit waarmee het programma wordt aangeboden, moeten passend zijn voor ouders (Aarts *et al.*, 2017). Een actieve benadering door jeugdprofessionals kan helpen ouders te bereiken en vast te houden (Hamdi *et al.*, 2018; Olofsson, Skoog, & Tillfors, 2016).

Het doel van het huidige onderzoek was om te ontdekken welke factoren door ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals zelf als werkzaam worden ervaren bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning, en welke rol jeugdprofessionals en vrijwilligers spelen bij het tot stand brengen van deze factoren. We streefden daarbij naar het verzamelen van practice based evidence (Smeijsters, 2009). Omdat de synergie tussen ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals de kracht van opvoedingsondersteuning vormt, is inzicht nodig in ervaringen vanuit verschillende perspectieven (Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving, 2016). Met behulp van een participatieve, narratieve onderzoeksmethodiek hebben we de ervaringen die ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals hebben opgedaan met groepsgerichte opvoedingsondersteuning, verzameld en geanalyseerd.

METHODOLOGIE

Onderzoekscontext en -populatie

Voor dit onderzoek werd er samengewerkt met drie praktijken uit Noord-Nederland, die zelf aangaven met groepsgerichte opvoedingsondersteuning succesvol bij te dragen aan het ontstaan van steunende netwerken en versterkte ouderrollen. De praktijken hebben gemeenschappelijk dat zij groepsgerichte opvoedingsondersteuning verzorgen in gemeentes die een nadrukkelijk positief jeugdbeleid voeren en de ambitie hebben om kinderen, ouders en andere opvoeders actief en passend te ondersteunen. Bij alle drie de praktijken zijn veruit de meeste deelnemers moeders. Op het gebied van locatie, doelstelling, aanbod, doelgroep, begeleiding, en opzet bestaan er verschillen tussen de praktijken (zie Tabel 1). Bij twee van de praktijken worden (voormalig) deelnemende moeders als vrijwilliger ingezet.

Tabel 1: Deelnemende praktijken (n=3), overzicht van kenmerken.

VVE&O*	De Huiskamer	Alleenstaande Moedergroepen
Locatie		
Peuterspeelzaal, Gemeente Hoogeveen	Wijkcentrum, Gemeente Groningen	Centrum voor Jeugd en Gezin, Gemeente Veendam
Doelstelling		
<ul style="list-style-type: none"> Opvoedvaardigheden van ouders vergroten. Ouders versterken in het ondersteunen bij de (taal)ontwikkeling van hun kind en hen betrekken bij de ontwikkeling van hun kind op de peuterspeelzaal. Het zelfvertrouwen van kinderen vergroten. 	<ul style="list-style-type: none"> Ontmoeting tussen ouders stimuleren. Steunende netwerken versterken. Sociale activering van ouders en participatie in de samenleving stimuleren. Empowerment in de omgang met mannen (eigen/potentiële partners). 	<ul style="list-style-type: none"> Opvoedvaardigheden van alleenstaande moeders vergroten. Steunende netwerken versterken. Sociale activering van moeders en participatie in de samenleving stimuleren. Empowerment m.b.t. eigen talenten.
Aanbod		
Universeel/selectief	Selectief	Selectief/geïndiceerd
Doelgroep		
Gemengde groep ouders van kinderen (2,5-4 jaar) die deelnemen aan de peuterspeelzaal; lager/hoger opgeleid; (niet-)werkend; relatie/alleenstaand.	Lager opgeleide moeders; Nederlandse achtergrond; alleenstaand/onrustige thuissituatie; veelal niet-werkend; schulden; kinderen (0-12 jaar).	Alleenstaande moeders (sommigen sinds kort); hoger/lager opgeleid; (niet-) Nederlandse achtergrond; veelal niet-werkend; kinderen (0-23 jaar).
Werving		
Deelnemers melden zichzelf aan of worden door jeugdprofessionals uitgenodigd.	Deelnemers lopen binnen, of worden door jeugdprofessionals uitgenodigd.	Deelnemers worden door jeugdprofessionals uitgenodigd.
Begeleiding		
<ul style="list-style-type: none"> Drie welzijnswerkers Eén coördinator 	<ul style="list-style-type: none"> Twee CJG-consulenten Eén vrijwilliger 	<ul style="list-style-type: none"> Eén CJG-consulent Twee vrijwilligers

Tabel 1: (Continued)

VVE&O*	De Huiskamer	Alleenstaande Moedergroepen
Frequentie en duur		
Twee groepen voor één uur per week en één groep voor één uur per twee weken.	Elke werkdag overdag en twee werkdagen ook 's avonds geopend (inloop).	Twee groepen voor tweeënhalf uur per twee weken.
Opzet		
Een jeugdprofessional ondersteunt ouders in het stimuleren van ontwikkeling van hun kind. Er is ruimte om ervaringen uit te wisselen en er wordt aan pre-teaching gedaan, waarbij de thema's aansluiten bij het VVE-programma Uk en Puk.	Er zijn elke dag (gezins) activiteiten en ouders kunnen ook zelfbedachte activiteiten uitvoeren. Soms zijn er ouderactiviteiten, themabijeenkomsten of praatgroepjes, waarbij geen programma wordt gevolgd. Er is kinderopvang.	Moeders praten onder begeleiding over opvoeding en organiseren gezamenlijk activiteiten. Moeders organiseren zelf ook thema's. De professional werkt vraaggestuurd en volgt daarbij geen programma. Er is kinderopvang.

* Voor- en Vroegschoolse Educatie en Opvoedingsondersteuning.

Onderzoeksdesign

Bij dit onderzoek werd vanuit een vergelijkend case study design (Yin, 2014) gezocht naar algemeen ervaren werkzame factoren (Van Aken & Andriessen, 2011) van groepsgerichte opvoedingsondersteuning. Omdat we praktijkrelevante kennis wilden ophalen die aansluit bij de belevings- en leefwereld van betrokkenen, hebben we gekozen voor participatief onderzoek. Ruim twee jaar lang hebben moeders, vrijwilligers, jeugdprofessionals, en (student)onderzoekers daarvoor samengewerkt in een kenniswerkplaats (KWP) op elk van de drie locaties. In de kenniswerkplaatsen werd door deelnemers gezamenlijk praktijkgericht onderzoek verricht. Deelnemers leerden met én van elkaar, en kregen zo meer inzicht in de factoren die binnen hun eigen praktijk als werkzaam worden ervaren. Het onderzoek werd in verschillende fases uitgevoerd (zie Figuur 1).

Figuur 1: Chronologisch overzicht van de onderzoeks aanpak en inzet van kenniswerkplaatsen.

DATA VERZAMELEN MET STORYTELLING

Om ervaringskennis op te halen werd er gekozen voor de narratieve interviewmethode storytelling (Tesselaar & Scheringa, 2008), waarmee inzicht kan worden verkregen in de belevingswereld van participanten (Coulter, Michael, & Poynor, 2007). De interviewers hebben tijdens de interviews een topiclist gehanteerd (zie Tabel 2).

Tabel 2: Topiclist en interviewvraag ter illustratie.

Topiclist	Voorbeeldvraag
Ervaringen met de bijeenkomsten/ groep/begeleiding	Kun je een situatie omschrijven waarin je positief was over de bijeenkomst/groep/begeleiding?
Opbrengst voor moeders	Wat maakt dat jij naar de groep blijft komen?
Eigen rol tijdens bijeenkomsten	Kun je vertellen wat jij deed tijdens de laatste bijeenkomst?
Contact buiten de bijeenkomsten	Heb je buiten de bijeenkomst contact met de andere moeders?
Inschatting behoeften van moeders*	Wat denk je dat deze moeders nodig hebben?

* Dit thema is besproken met vrijwilligers en jeugdprofessionals.

De KWP-leden hebben voor hun eigen praktijk een overzicht gemaakt van mogelijke participanten, op basis waarvan doelgericht is geworven. De bereidheid van participanten om over hun ervaringen te vertellen was doorslaggevend voor deelname. Voor dit onderzoek zijn in totaal vijftig betrokken moeders (en enkele verzorgers), vrijwilligers en jeugdprofessionals geïnterviewd (zie Tabel 3). De participanten werden in 2018 in de voor hen bekende praktijk door één of twee (student-)onderzoekers éénmalig individueel geïnterviewd. De gesprekken zijn in het Nederlands gevoerd, waarbij participanten desgewenst werden ondersteund door een tolk. De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd.

Coderen, analyseren en dissemineren

De getranscribeerde interviews zijn thematisch gecodeerd in Atlas.TI, waarbij gebruik werd gemaakt van een zowel inductieve als deductieve aanpak (Hennink, Hutter, & Bailey, 2010). Om intercoder-agreement te waarborgen heeft het onderzoeksteam drie kalibratiesessies gehouden en daarna gezamenlijk gecodeerd.

Tabel 3: Participanten (n=50), aantallen en kenmerken.

Moeders (n=33)

Allemaal vrouw, gemiddelde leeftijd 34 jaar; het merendeel is lager opgeleid en niet-werkend; ongeveer 40 procent heeft een niet-Nederlandse achtergrond; ongeveer 40 procent is alleenstaand; een deel van hen kampt met financiële problemen of een onrustige thuissituatie; de meesten hebben 2-3 kinderen. De gemiddelde duur van deelname aan de groep is 2,5 jaar (onbekend voor n=3).

Verzorgers (n=3)

*

Vrijwilligers (n=4)

Allemaal vrouw, gemiddelde leeftijd 46 jaar; de meesten van hen hebben een Nederlandse achtergrond. De vrijwilligers zijn zelf ook (oud-)deelnemer.

Jeugdprofessionals waaronder één stagiair (n=10)

Negen vrouwen en één man, gemiddelde leeftijd 42 jaar; de meesten hebben een Nederlandse achtergrond. De meesten zijn MBO of HBO opgeleid, en studeerden MWD, psychologie, SPH, en SPW. Zij werken gemiddeld 3,5-4 jaar bij de praktijk in de functies ambulant begeleider, kinderopvangmedewerker, onderwijsassistent, en CJG medewerker.

* Om herleidbaarheid te voorkomen, duiden we hen in de tekst met 'moeder' aan.

We zijn gestart met een initiële codering, waarna het codeboek ter validatie is voorgelegd aan jeugdprofessionals van de onderzochte praktijken. Zij herkenden de codes uit hun eigen praktijk en hebben geen suggesties voor aanpassingen gedaan. Vervolgens is er geclusterd, waaruit zes categorieën zijn ontstaan, die met behulp van literatuur zijn geïnterpreteerd. Dit hebben we eerst per praktijk gedaan, waarbij werd gelet op eventuele verschillen in ervaren werkzame factoren tussen moeders, vrijwilligers en jeugdprofessionals. Deze praktijkspecifieke werkzame factoren zijn voorgelegd aan drie klankbordgroepen op de drie locaties, waaraan moeders, vrijwilligers en jeugdprofessionals deelnamen. Elke factor werd daarbij op een poster geschreven, met daaronder een aantal kenmerkende elementen (bijvoorbeeld: Sociale contacten: eruit zijn; gezelligheid; elkaar helpen). Deelnemers van de klankbordgroepen zijn vervolgens gevraagd in welke mate zij deze factoren en kenmerkende elementen herkenden en waarom, of zij aanvullingen hadden, en hoe zij de factoren (en kenmerkende elementen) zouden prioriteren. In alle drie de klankbordgroepen bleken bevindingen te worden herkend en zijn er naar aanleiding van de bijeenkomst geen verdere aanpassingen gedaan.

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Vervolgens zijn de bevindingen van de verschillende praktijken naast elkaar gelegd, waardoor het mogelijk werd factoren te identificeren die door betrokkenen van alle drie praktijken als werkzaam werden ervaren. Deze zes algemeen werkzame factoren zijn voorgelegd aan jeugdprofessionals, managers uit het werkveld en opleidingsmanagers van de Hanzehogeschool Groningen. Zij zijn gevraagd in een bijeenkomst te reageren op posters waarop de factoren en kenmerkende elementen werden weergegeven. Daarbij lag de nadruk vooral op de waarde van de bevindingen voor huidige en aankomende jeugdprofessionals, en de manieren waarop de bevindingen door hen zouden kunnen worden benut. Deelnemers gaven aan de bevindingen te herkennen en de kennis over werkzame factoren bruikbaar te vinden voor de praktijk (i.e. practice based evidence, zie ook Smeijsters, 2009).

Tot slot zijn de bevindingen uit het onderzoek met én door betrokken moeders, vrijwilligers, jeugdprofessionals en (student-)onderzoekers gedeeld tijdens een symposium, en opgenomen in een handreiking voor jeugdprofessionals zodat niet alleen aankomende maar ook huidige jeugdprofessionals de opgehaalde inzichten kunnen benutten (Kassenberg, Petri, Spruijt, Doornenbal, & Tuinstra, 2019).

BEVINDINGEN

Hoewel de drie praktijken van groepsgerichte opvoedingsondersteuning op verschillende vlakken van elkaar verschillen, blijkt uit de analyse van de getranscribeerde interviews dat er in de aanpak en handelwijzen generieke factoren te onderscheiden zijn. Uit de verzamelde ervaringen komen in totaal zes inhoudelijke en procesmatige factoren naar voren die zowel door moeders, vrijwilligers als jeugdprofessionals als werkzaam worden ervaren bij het versterken van ouders en het ontstaan van steunende netwerken: (1) uitwisselen en leren, (2) ontmoeten en steunen, (3) ontspannen en opladen, (4) professionele vaardigheden van jeugdprofessionals en vrijwilligers, (5) structuur, en (6) groepsdynamiek.

Ervaren inhoudelijke werkzame factoren

Uit de analyse kwamen drie ervaren inhoudelijk werkzame factoren naar voren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning.

Uitwisselen en leren

Uit de interviews komt naar voren dat moeders tijdens de bijeenkomsten ervaringen, praktische tips en adviezen uitwisselen, wat maakt dat zij concrete kennis en vaardigheden opdoen die

hen helpen in opvoeding en ouderschap. Daarnaast lijkt deze uitwisseling bij te dragen aan het ontstaan van gevoelens van herkenning bij moeders, waarover een moeder vertelt: “[W]at mij blij maakt zijn de adviezen, de levenservaringen van andere moeders. Dus ik voel me niet eenzaam en alleen met mijn probleem, want iemand die precies op mij lijkt heeft die problemen ooit ook meegemaakt.” Het uitwisselen van ervaringen draagt volgens participanten bovendien bij aan het normaliseren van opvoeduitdagingen en het versterken van moeders in hun kennen en kunnen.

De activiteiten die jeugdprofessionals en vrijwilligers voorbereiden, dragen bij aan het ontstaan van mogelijkheden voor uitwisselen en leren, zo vertellen participanten. Een jeugdprofessional vertelt:

“Tijdens het knutselen gaat het soms over financiën, soms over de opvoeding van kinderen. Dan vragen ze dingetjes over school. Eigenlijk wat rondom kinderen... Maar ook weleens dingen over hun eigen problematiek. Als je daar zit en goed luistert dan hoor je altijd heel veel. Daar kan je weer heel veel uithalen en daarop doorgaan.”

Moeders geven aan dat het voor hen belangrijk is dat zij tijdens de bijeenkomsten de ruimte krijgen om iets in te brengen, en dat daarvoor de tijd wordt genomen. Jeugdprofessionals en vrijwilligers lijken op deze behoefte in te spelen door als gespreksbegeleider op te treden en moeders aan te moedigen om ervaringen te delen in de groep. Wanneer het gesprek niet op gang komt of stroef verloopt, geven jeugdprofessionals en vrijwilligers voorzetjes, zo vertellen participanten. Vrijwilligers lijken in de groep een verbindende rol te vervullen, doordat zij mét jeugdprofessionals werken om uitwisselen en leren tussen moeders te faciliteren en tegelijkertijd óók hun ervaringskennis inzetten als deelnemer in de groep.

Ontmoeten en steunen

Groepsgerichte opvoedingsondersteuning blijkt moeders de mogelijkheid te bieden om elkaar te ontmoeten en elkaar te steunen. Dat zij verbondenheid met anderen ervaren, motiveert moeders om naar de groep te komen: “Ik blijf komen want ik vind het zo gezellig! [A]ls iedereen dan weer appt van; kom je ook? Ja, dat vind ik leuk. Je hoort wel ergens bij nu, dat vind ik heel fijn.” Tijdens de bijeenkomsten zijn er mogelijkheden voor laagdrempelige ontmoetingen en gezelligheid. Soms ontstaan er sociale contacten buiten de groep, waarover een moeder vertelt: “Het is hier een moederkring maar buiten hier om ook je vriendenkring.” Naast ontmoeting vinden moeders, vrijwilligers en jeugdprofessionals wederkerige steun een belangrijk element. Steun komt in diverse vormen voor: moeders kunnen bij anderen hun verhaal kwijt en worden gerustgesteld, ze geven elkaar tips en adviezen over opvoeding en bieden elkaar hulp bij praktische zaken. Dit gebeurt

volgens participanten zowel tijdens bijeenkomsten als daarbuiten. Een moeder vertelt: "Ik heb wel [eens] een situatie gehad, dan moest ik het huis ontvluchten. Dus toen had ik één van de moeders gebeld. Ik zei: kan ik een nachtje of twee bij je komen. En dat is dan geen probleem."

Jeugdprofessionals en vrijwilligers van de drie praktijken initiëren mogelijkheden voor ontmoeting tijdens de bijeenkomsten of via de GroepsApp, waarmee zij het ontstaan van sociaal contact lijken te stimuleren. Zo vertelt een jeugdprofessional: "[E]én moeder ging zwemmen en dan zeg je: misschien is het ook leuk voor andere moeders. Of: kunnen jullie niet iets op de kinderboerderij afspreken ofzo. Je moet een beetje een voorzetje geven." Wederkerige steun tussen moeders ontstaat soms op natuurlijke wijze, en lijkt ook te worden gestimuleerd door jeugdprofessionals en vrijwilligers. Een jeugdprofessional vertelt bijvoorbeeld: "Er was een moeder die [ziek was]. We hebben toen met de groep gekeken van: wie kan daar wat doen voor haar. Ik heb toen gezegd: jongens, laten we een soort roostertje maken." Jeugdprofessionals en vrijwilligers steunen moeders ook zelf tijdens én buiten de bijeenkomsten, bijvoorbeeld door met hen in gesprek te gaan of praktische zaken voor hen op te pakken.

Ontspannen en opladen

Uit de analyse blijkt dat groepsgerichte opvoedingsondersteuning moeders de mogelijkheid biedt te ontspannen én op te laden. Tijdens de bijeenkomsten kunnen moeders delen wat hen dwars zit, waardoor zij zeggen te kunnen ontspannen van de drukte en stress van alledag: "De eerste keer heb ik zitten huilen op de bank. Dat ik gewoon mijn dingen kon vertellen, dat was ook echt wel de eerste keer dat ik mijn ei kwijt kon." Met deze ontlading komt er ruimte vrij om op te laden, zo geven participanten aan. Met andere moeders leuke activiteiten doen lijkt te helpen bij het verzetten van de zinnen, waarover een moeder zegt: "[E]en ontspanningsmomentje voor ons. We kunnen even bijkomen. Ik weet niet of dat de hele bedoeling is, maar het gebeurt wel." Moeders die meedoen aan een groep met kinderopvang waarderen de tijd voor zichzelf, "Dat je het 'moeder zijn' even aan de kant kan zetten", terwijl moeders die meedoen aan ouder-kind-groepen het juist wél fijn vinden om tijdens de bijeenkomst iets leuks met hun kind te doen, omdat dit er in het dagelijks leven soms bij inschiet. Een moeder vertelt:

"[Mijn zoontje] vindt het heel erg leuk om te knutselen. Thuis doe ik daar niet zoveel aan. Want ja... dan hebben we geknutseld, maar er wordt niks opgeruimd, en ik ben zelf ook niet een grote opruimer. Dus ik ruim dan niet op, [hij] ruimt dan niet op en dat stapelt zich op en dan wordt het nooit gedaan. Als ik dan naar de groep ga, dan weet ik tenminste dat we dan toch nog even wat samen gaan doen".

Om ervoor te zorgen dat moeders tijdens de bijeenkomst kunnen ontspannen en opladen, faciliteren jeugdprofessionals en vrijwilligers een programma dat moeders aanspreekt, zo vertellen participanten. Een jeugdprofessional zegt daarover: "Het is belangrijk dat de moeders weer vrolijk worden van de dingen die ze doen, op die manier werken wij." Dit doen zij bijvoorbeeld door moeders zelf het programma te laten bepalen of aansprekende activiteiten voor hen te organiseren.

ERVAREN PROCESMATIGE WERKZAME FACTOREN

Uit de analyse kwamen ook drie ervaren procesmatige werkzame factoren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning naar voren.

Professionele vaardigheden van jeugdprofessionals en vrijwilligers

Uit de interviews blijkt dat jeugdprofessionals verschillende basisvaardigheden inzetten om in contact te komen met moeders, hen een luisterend oor bieden en geruststellen, en met hen meedenken en informatie verstrekken. Informeel in contact treden en een (vertrouwens)band aangaan lijken daarbij belangrijke vaardigheden. Een jeugdprofessional vertelt: "Ik denk dat ik contact heb gekregen omdat ik geen vooroordeel heb, dat ik niet te veel van hun wil of verwacht. Je moet gewoon rustig blijven en aansluiten bij hun belevingswereld. Open staan." Op die manier ontstaat er volgens participanten een klimaat waarin jeugdprofessionals de vaardigheden van moeders versterken, bijvoorbeeld met impliciete coaching, waarbij moeders voorbeeldgedrag aangereikt krijgen en worden aangemoedigd activiteiten thuis uit te voeren. Jeugdprofessionals volgen daarbij vanuit interesse de ontwikkeling die moeders doormaken. Participanten geven aan dat jeugdprofessionals tijdens de bijeenkomst continu alert blijven op de behoeften van moeders: waarmee is een moeder op dit moment het meest geëerd, en hoe kan dat worden geboden? Door hun professionele vaardigheden in te zetten lijken jeugdprofessionals de eigen talenten van moeders aan te boren. Ook stimuleren zij op deze manier moeders hun talenten in te zetten om anderen te versterken. Door ervaringskennis van moeders te benutten en ontmoeting en steun binnen en buiten de groep te stimuleren, lijken jeugdprofessionals moeders te versterken en het ontstaan van steunende netwerken te faciliteren.

Binnen twee van de drie praktijken werken vrijwilligers en jeugdprofessionals samen, waarbij vrijwilligers doorgaans meer uitvoerende taken op zich lijken te nemen en jeugdprofessionals meer sturen op het proces. Vrijwilligers worden 'on the job' gecoacht in het bieden van

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

ondersteuning, wat door hen als prettig wordt ervaren. Een vrijwilliger zegt: "Laat mij gewoon maar van de ervaring leren." Gezamenlijk bereiden zij bijeenkomsten voor die door de vrijwilliger worden uitgevoerd, en evalueren deze na afloop. Jeugdprofessionals houden daardoor meer tijd over voor andere bezigheden, maar lijken daardoor minder zichtbaar in de groep te zijn en minder te voldoen aan de verwachtingen van moeders. Zo zegt een moeder: "Als leiding moet zij gewoon al een voorbeeld [geven]. Wij als groep helpen elkaar allemaal en zij doet dat niet eens." Vrijwilligers lijken deze werkwijze prettig te vinden, een vrijwilliger vertelt bijvoorbeeld dat er regelmatig contact is met de jeugdprofessional: "Ze komen zelf heel vaak even binnen om te kijken wat we aan het doen zijn en om even een praatje te maken. Ze komen er makkelijk even bij zitten."

Uit de interviews volgt dat moeders bij de keuze om vrijwilliger te worden een afweging maken, omdat zij daarmee gedeeltelijk afstand doen van hun positie als deelnemer. Daarover vertelt een vrijwilliger: "[I]k probeer daar een tussenweg in te vinden. Want ik wil nog steeds ook deelnemer zijn, want daarvoor ben ik hier. Ik ben hier ook omdat ik dat wil." Juist doordat vrijwilligers zoveel lijken op de deelnemende moeders, ervaren zij het begeleiden van de groep soms als belastend. Een vrijwilliger vertelt: "Soms had ik dat ik thuiskwam en dat ik dacht van: wow, ik moet het van me afschudden. Ik wil eigenlijk niet voortdurend herinnerd [worden] aan wat ik achter mij heb gelaten, wat ik heb losgelaten." Jeugdprofessionals lijken hierop alert te zijn, want zij hebben in contact ook aandacht voor de persoonlijke ervaringen van vrijwilligers.

Uit de interviews komt naar voren dat vrijwilligers oog hebben voor groepsdynamiek, evenals het faciliteren én bieden van ontmoeting en steun. Ze hebben een belangrijke rol in het aanbrengen van structuur, bijvoorbeeld doordat zij plannings maken, en bijeenkomsten voorbereiden en begeleiden. Door activiteiten te organiseren die moeders leuk vinden om te doen, faciliteren vrijwilligers ontspanning en oplading. De participanten blijken de inzet van vrijwilligers te waarderen omdat zij moeders vanuit hun ervaringskennis adviseren, moeders inspreken of een hart onder de riem steken. Dat maakt dat moeders zich gehoord voelen, en dat zij van de vrijwilligers leren. Een jeugdprofessional zegt daarover:

"[De vrijwilliger] heeft gezorgd dat ze een goede relatie hield met haar ex, hoeveel moeite het haar ook kostte. En dat bracht ze ook in de groep: 'ja, maar je kan wel heel boos zijn op je ex, maar het is belangrijk dat je jezelf wegcijfert soms om het belang van de kinderen'. En die kon dus dat tegengeluid laten horen. Dit helpt moeders dan verder."

Structuur

Moeders, vrijwilligers en jeugdprofessionals geven aan dat zij een passende structuur bij bijeenkomsten belangrijk vinden. Uit de interviews komt naar voren dat er bij de verschillende praktijken in meer of mindere mate een programma wordt gevolgd, passend bij de behoeften van de doelgroep. Eén van de praktijken volgt een duidelijk gestructureerd programma waar ouders eerst samen koffiedrinken en de activiteit bespreken, waarna ze die samen met hun kind gaan uitvoeren. De andere twee praktijken kennen een wat meer impliciet programma, waar moeders, jeugdprofessionals en vrijwilligers in samenspraak activiteiten en thema's plannen. Deze opzet wordt vaak als laagdrempelig ervaren en blijkt door de meeste participanten van de praktijken te worden gewaardeerd omdat het resulteert in aansprekende activiteiten die moeders motiveren om te komen. Een moeder vertelt: "Er is niks wat eigenlijk niet leuk is, omdat we toch allemaal samen besluiten van: wat gaan we doen." Met de moeders in de *lead* komt het voor dat er tijdens de bijeenkomst geen activiteit wordt uitgevoerd. Een moeder vertelt: "We zitten soms ook aan de tafel en dan drinken we gewoon koffie en verder niks. En dat is ook gewoon gezellig. Dat maakt niet zoveel uit." Er zijn ook participanten die dat juist niet zo prettig vinden, een moeder geeft bijvoorbeeld aan: "Niemand deed mee met wat er werd georganiseerd, daarom ben ik er uiteindelijk ook mee gestopt, omdat ik nou gewoon het idee had dat ik het voor niks deed."

Jeugdprofessionals en vrijwilligers lijken continu de balans te zoeken tussen structuur aanbrengen en de regie bij de moeders laten. Zij sturen bijvoorbeeld aan op een planning, die door moeders zelf kan worden gevuld. Een jeugdprofessional vertelt daarover: "We vragen ze dan gewoon van: heb je nog leuke ideeën wat we op de agenda kunnen zetten? Wat willen jullie graag?" Wanneer de situatie erom vraagt, bijvoorbeeld wanneer moeders hun verhaal kwijt moeten, kan het voorkomen dat een geplande activiteit niet, of op een andere manier, wordt uitgevoerd dan vooraf bedacht. Jeugdprofessionals en vrijwilligers lijken daarbij alert te blijven op signalen vanuit de groep. Zo vertelt een vrijwilliger: "Ik zag dan moeders die nog in hun emoties zaten en die misschien helemaal die activiteiten niet belangrijk vonden en eigenlijk veel liever wilden praten op dat moment. En dat hebben we toen toch een beetje omgedraaid." Hoewel jeugdprofessionals en vrijwilligers willen voorkomen dat moeders zich gepusht voelen, vinden zij het wél belangrijk dat er continuïteit zit in de opvoedingsondersteuning. Zij brengen daarin bijvoorbeeld structuur aan door moeders tips te geven waarmee zij thuis aan de slag kunnen gaan, en daar op een later moment nog eens op terug te komen. Een jeugdprofessional vertelt:

“Dat een ouder de volgende keer dan enthousiast komt van: ‘ik heb het thuis ook gedaan hoor, en [mijn kind] vond het hartstikke leuk’. En dan zeg je van: ‘hee, wat goed... wie heeft dat nog meer gedaan?’ En dan koppel je dat een beetje terug. Ik denk dat dat goed werkt.”

Groepsdynamiek

Een prettige groepsdynamiek met aandacht voor samenstelling, groeps sfeer, en omgangsvormen binnen de groep, vinden moeders, jeugdprofessionals en vrijwilligers belangrijk. Aandacht voor groepssamenstelling lijkt belangrijk omdat moeders zich enerzijds aan elkaar moeten kunnen optrekken, en anderzijds behoefte hebben aan gelijkwaardigheid binnen de groep. Een moeder vertelt daarover: “[W]e zitten allemaal wel in hetzelfde schuitje, dus het is allemaal wel gelijk. Dus dat is sowieso wel goed om daar herkenning in te vinden.” Een vertrouwde groep lijkt bovendien bij te dragen aan een veilige groeps sfeer waarin moeders zich open willen stellen en ervaringen met anderen willen delen. Een moeder zegt: “Dan loopt het wat makkelijker en ik denk dat ieder zichzelf dan ook gewoon meer op z’n gemak blijft voelen en zichzelf kan blijven.” Het gezamenlijk afspraken maken over omgangsvormen draagt volgens participanten ook bij aan een veilige groeps sfeer, waarover een moeder vertelt: “Die afspraken zorgen er ook voor dat ik mijn verhaal eerder durf te vertellen.”

Voor jeugdprofessionals en vrijwilligers blijkt het creëren en handhaven van een prettige groepsdynamiek een uitdaging, bijvoorbeeld doordat er veel verloop is of de bestaande groep niet openstaat voor nieuwkomers. Zij proberen deelnemende moeders ertoe te bewegen naar de groep te (blijven) komen en stimuleren het vormen van een groepsband. Wanneer een groepssamenstelling niet goed is of een groep relatief nieuw is, kost dit meer moeite, zo vertelt een jeugdprofessional: “Dat vreet dan soms wel energie omdat je dan heel erg bezig bent van: hoe houden we de groep nou samen.” Jeugdprofessionals en vrijwilligers nemen in zo’n geval bijvoorbeeld gesprekskaartjes mee zodat moeders elkaar kunnen leren kennen en in gesprek kunnen raken. Een moeder vertelt over nieuwkomers: “[N]iet iedereen past er tussen en kan mee praten. Maar we accepteren wel iedereen, iedereen mag mee doen als die wil. Het is aan jezelf of je het leuk vindt of niet.” In sommige groepen lukt het niet om een groepsband te creëren en stromen moeders uit of gaan zij over naar een andere groep. Jeugdprofessionals en vrijwilligers lijken oog te hebben voor prettige omgangsvormen in de groep (zoals vertrouwelijke omgang met informatie en respectvolle communicatie) door ze bespreekbaar te maken en samen met moeders groepsregels op te stellen.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In dit onderzoek is met behulp van een participatieve, narratieve onderzoeksmethodiek in kaart gebracht welke inhoudelijke en procesmatige factoren door ouders, jeugdprofessionals en vrijwilligers als werkzaam worden ervaren in het ontstaan van steunende netwerken en een versterkte ouderrol als gevolg van groepsgerichte opvoedingsondersteuning en welke rol jeugdprofessionals en vrijwilligers spelen bij het ontstaan van deze factoren.

Uit het onderzoek komt naar voren dat groepsgerichte opvoedingsondersteuning als werkzaam wordt ervaren wanneer jeugdprofessionals en vrijwilligers professionele vaardigheden inzetten en er sprake is van een passende structuur en een prettige groepsdynamiek tijdens bijeenkomsten. Zo ontstaan er mogelijkheden voor leren en uitwisselen, ontmoeten en steunen, en ontspannen en opladen. De bevindingen laten zien dat zowel moeders, vrijwilligers als jeugdprofessionals deze factoren als werkzaam ervaren. Hoewel de onderzochte praktijken sterk in context verschillen, bleek uit de casevergelijking dat er sterke overeenkomsten bestaan in de factoren die als werkzaam worden ervaren bij het ontstaan van steunende netwerken en een versterkte ouderrol. We kunnen dus spreken van ervaren 'common factors' bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning (zie bijvoorbeeld De Vries, 2017).

De bevindingen van dit onderzoek zijn in lijn met bestaande literatuur over (ervaren) werkzame factoren binnen groepsgerichte opvoedingsondersteuning (zie o.a. Aarts *et al.*, 2017; Claeijs *et al.*, 2016; Hamdi *et al.*, 2018; Ince & Udo, 2018; Olofsson *et al.*, 2016; Sluiter *et al.*, 2020). Ons onderzoek verdiept de bestaande inzichten doordat het de ervaren werkzame factoren van groepsgerichte opvoedingsondersteuning vanuit verschillende perspectieven inzichtelijk maakt én ons in staat stelt deze factoren te begrijpen. Daarnaast expliciteert het onderzoek de rol die jeugdprofessionals en vrijwilligers spelen bij het ontstaan van ervaren werkzame factoren, en maakt het daarbij ook de betekenisgeving van betrokkenen zichtbaar. Daarmee resulteert het onderzoek in voor de praktijk bruikbare kennis in ervaren werkzame factoren, inclusief inzicht in de onderliggende processen (zie Smeijsters, 2009).

Vergelijkbaar met andere kenniswerkplaatsen (zie Metz, 2020), genereerden we deze kennis in co-creatie. Uit de literatuur wisten we dat (blijvende) deelname van ouders in groepsgerichte opvoedingsondersteuning een uitdaging vormt, en bij samenwerken in de kenniswerkplaatsen hebben we ervaren dat ook hun (blijvende) participatie in onderzoek niet vanzelfsprekend is. Door moeders bij het onderzoek te (blijven) betrekken en daarbij passende werkvormen te hanteren,

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

hebben we geprobeerd uitval van kenniswerkplaatsleden te beperken. Deelnemen aan de training storytelling lijkt hun betrokkenheid bij het onderzoek te hebben vergroot. Desondanks bleek participatie van ouders, vrijwilligers en jeugdprofessionals in de rol van interviewer in praktijk een brug te ver te zijn: optreden als interviewer is best moeilijk voor wie zelf zó dicht bij de praktijk staat. Wel hebben we kunnen zien wat samenwerken in een kenniswerkplaats kan betekenen voor participanten. Moeders waren trots op hun eigen inzet en bijdrage en konden zo succes ervaren, terwijl jeugdprofessionals en vrijwilligers zichzelf (h)erkend voelden in het proces en het inzicht in hun eigen praktijk waardeerden. Wij hebben de deelname van moeders, vrijwilligers en jeugdprofessionals als erg waardevol ervaren en we kijken dan ook tevreden terug op de inzet van de participatieve onderzoeksmethodiek.

De verzamelde ervaringen laten accentverschillen zien in de manier waarop vrijwilligers en jeugdprofessionals hun rol vervullen. Uit het onderzoek blijkt dat, hoewel ouders de rol van vrijwilligers enorm waarderen, zij soms ook de inbreng van jeugdprofessionals missen. We weten ook nog weinig over de wisselwerking tussen deze beide rollen. Omdat in de huidige beleidsvorming de nadruk in toenemende mate ligt op het inzetten van vrijwilligers binnen het sociaal domein, is het waardevol nader te onderzoeken hoe jeugdprofessionals en vrijwilligers samenwerken, op welke vlakken hun rollen overlappen, en op welke manieren zij elkaar aanvullen. Bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning brengen beide partijen hun eigen kwaliteiten mee en het is belangrijk om te weten op welke manieren deze kwaliteiten aansluiten bij de wensen, behoeften, en belevings- en leefwereld van ouders.

Dit onderzoek maakt duidelijk dat deelname aan groepsgerichte opvoedingsondersteuning voor ouders die te maken krijgen met (een stapeling van) belastende omstandigheden van grote waarde kan zijn. Uit de zes geïdentificeerde ervaren werkzame factoren blijkt dat jeugdprofessionals en vrijwilligers bij groepsgerichte opvoedingsondersteuning specifieke kennis, vaardigheden en ervaringen inzetten waarmee zij aan weten te sluiten bij de wensen, behoeften, en belevings- en leefwereld van ouders. Tegelijkertijd laat het onderzoek ook zien dat jeugdprofessionals en vrijwilligers binnen groepsgerichte opvoedingsondersteuning te maken krijgen met uitdagingen, zoals het stimuleren van (blijvende) participatie van ouders of het creëren en handhaven van een prettige groepsdynamiek. Stakeholders uit het onderwijs en de praktijk onderstrepen naar aanleiding van deze bevindingen het belang van het opdoen van diverse praktijkervaring binnen (bij)scholing, het bespreken van casuïstiek, coaching en het bouwen op basisvaardigheden. Het onderzoek biedt daarvoor concrete handvatten, bijvoorbeeld over de wijze(n) waarop jeugdprofessionals zelf laagdrempelig en vraaggericht te werk kunnen gaan en over de manieren

waarop zij daarbij de ervaringskennis van ouders en vrijwilligers kunnen inzetten. Daarmee kunnen (aankomend) jeugdprofessionals beschikken over een handelingsrepertoire dat hen in staat stelt belaste ouders te versterken en te ondersteunen bij het opbouwen van steunende netwerken. Dat is niet alleen goed voor het welbevinden van deze ouders, maar het draagt er ook aan bij dat meer kinderen veilig en kansrijk kunnen opgroeien.

DISCLOSURE OF INTEREST

Dit artikel is tot stand gekomen met financiële steun van het ZonMW-programma 'Effectief werken in de jeugdsector'. De auteurs hebben geen belangen te vermelden.

DANKBETUIGING

We bedanken de moeders en verzorgers, vrijwilligers, jeugdprofessionals, studenten en onderzoekers die aan dit onderzoek hebben bijgedragen.

REFERENTIES

- Aarts, W., Boendermaker, L., & Distelbrink, M. (2017). *Ouders ondersteunen bij opvoeden*. Amsterdam: Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam.
- Bartelink, C., & Verheijden, E. (2015). *Wat werkt bij het versterken van het sociale netwerk van gezinnen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bodden, D. H., & Deković, M. (2016). Multiproblem families referred to youth mental health: What's in a name? *Family Process*, 55(1), 31–47. doi:10.1111/famp.12144.
- Bucx, F. (2011). *Gezinsrapport 2011: een portret van het gezinsleven in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Monitor Brede Welvaart & de Sustainable Development Goals 2020*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Claeijs, M., Hoegen, P., & Hooghiemstra, E. (2016). Gewoon steunen bij opvoeden. Onderzoek naar CJG ouderproject: Een vorm van informele opvoedingsondersteuning. Utrecht: Movisie.
- Coulter, C., Michael, C., & Poynor, L. (2007). Storytelling as pedagogy: An unexpected outcome of narrative inquiry. *Curriculum Inquiry*, 37(2), 103–122. doi:10.1111/j.1467-873X.2007.00375.x.
- De Vries, S. (2017). Wat werkt er en hoe? Het common factors model als basis voor de psychosociale hulpverlening in het sociaal werk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 26(3), 4–27. doi:10.18352/jsi.518.

ALGEMEEN WERKZAME FACTOREN IN GROEPSGERICHTE OPVOEDINGSONDERSTEUNING

- Denktank Transformatie Jeugdstelsel. (2014). *Beter met minder. Bouwstenen voor de transformatie van het jeugdstelsel*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Doornenbal, J., Kassenberg, A., Polstra, L., & Wekker, C. (2015). Ervaringskennis en dilemma's van professionals in preventief en omgevingsgericht werken met ouders en kinderen. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 24(4), 3–22. doi:10.18352/jsi.464.
- Gravesteyn, C. (2015). *Ouderschap in ontwikkeling: De kracht van alledaags ouderschap*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Gravesteyn, C., & Ketner, S. (2016). Ouderschap is multitasken: Ondersteun ouders alle ballen in de lucht te houden. *Aandacht*, 1, 21–30.
- Hamdi, A., Day, M., Jansma, A., Pels, T., & Distelbrink, M. (2018). *Ouders ondersteunen bij weerbaar opvoeden*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2010). *Qualitative research methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ince, D., & Udo, N. (2018). *Opvoedsteun: Wat werkt?*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden in armoede*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kassenberg, A., Petri, D., Spruijt, R., Doornenbal, J., & Tuinstra, J. (2019). *Handreiking jeugdprofessionals groepsgerichte opvoedingsondersteuning*. Groningen: Hanzehogeschool Groningen.
- Ketner, S., & Gravesteyn, C. (2019). *Verantwoordingsrapport Leuker voor Later*. Leiden: Hogeschool Leiden.
- Laffra, J., & Nikken, P. (2014). *Wat werkt bij het versterken van eigen kracht?*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Lundahl, B., Nimer, J., & Parsons, P. (2006). Preventing child abuse: A meta-analysis of parent training programs. *Research on Social Work Practice*, 16(3), 251–262. doi:10.1177%2F1049731505284391.
- Metz, J. (2020). Werkplaatsen als ruimten voor kennisproductie, onderwijs en praktijkontwikkeling. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 29(4), 19–41. doi:10.18352/jsi.634.
- Olofsson, V., Skoog, T., & Tillfors, M. (2016). Implementing group based parenting programs: A narrative review. *Children and Youth Services Review*, 69, 67–81. doi:10.1016/j.childyouth.2016.07.004.
- Oudhof, M., De Wolff, M. S., De Ruiter, M., Kamphuis, M., L'Hoir, M. P., & Prinsen, B. (2013). *JGZ-Richtlijn opvoedingsondersteuning: Voor hulp bij opvoedingsvragen en lichte opvoedproblemen*. Utrecht: Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

- Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving. (2016). *Een gedurfde ambitie: Veelzijdig samenwerken met kind en gezin*. Den Haag: Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving .
- Sluiter, M. N., Bos, E. H., Doornenbal, J., De Jonge, P., & Batstra, L. (2020). *Wild and willful kids: Can we help parents? The effectiveness of a group parent management training without the need of a psychiatric label*. Artikel in voorbereiding.
- Smeijsters, H. (2009). Onderzoek in en door de praktijk en practice based evidence in de lerende organisatie: Voordelen van onderzoek door kenniskringen van hogescholen. *THEMA Hoger Onderwijs*, 1(9), 4–13.
- Sociaal-Economische Raad. (2017). *Advies Opgroeien zonder armoede*. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.
- Tesselaar, S., & Scheringa, A. (2008). *Storytelling handboek*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Van Aken, J., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek: Wetenschap met effect*. Den Haag: Boom Lemma.
- Wolzak, A., & Ten Berge, I. (2008). *Gevolgen van kindermishandeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: Design and methods*. London: Sage Publications.